

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1860_1269-txt-shoot-idm120.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden.

(N. F. S. Grundtvig.)

I.

Det evige Liv, som et virkeligt, glædeligt Liv for hele Mennesket, med Sjæl og Legeme, det var ikke blot efter *Skriften* Øiemedet med Vorherres *Jesu Christi* Komme til Verden, men det er til alle Tider, efter den *Christne Menigheds* egen *Troes-Bekiendelse* ved Daaben, *Troens Øiemed*, Menighedens *Haab* og den *Helligaands Gierning* i den hellige, almindelige Kirke-Forsamling og de helliges Fællesskab, saa at kun *forsaavidt*, som de saakaldte *Stats-Kirker* eller særlige Kirker og deres *Skriftkloge*, hver for sig, vedkiender sig det *samme Øiemed*, kun *forsaavidt* kan de høre *Christus* og hans *Menighed* til, og naar de da selv tilstaaer, de har et *andet Øiemed*, da har vi, som *Christne*, slet intet med dem at gjøre, og naar saadanne *Kirker* og *Skriftkloge* meddeler os deres Tanker om, *hvorpaa* vi bedst kan bygge vor *Christne Tro*, da kan vi følgelig kun tage Hensyn derpaa, *forsaavidt* vi finder, at det er den *fasteste Grundvold*, og at Troen, ved at bygge derpaa, sikkrest naaer sit og Menighedens *Øiemed: det evige Liv!*

Naar derfor en Kirke, den kalde sig Catholsk, Luthersk, Evangelisk, eller hvad den vil, gjør os vitterligt, at vi skal bygge vor *Christne Tro* og vort *194christelige Haab* enten paa en *Bisp* og hans *Præster*, eller paa en *verdslig Fyrste* og de *Skriftkloge*, som han dertil beskikker og besolder, eller paa en *Bogstav-Skrift*, der ikke selv *ytrer* mindste *Liv* eller *Kraft*, men som er et *Tvistens Æble* mellem de *Boglærde*, og som vitterlig ikke var til fra *Begyndelsen*, og som til alle Tider har været den *største Deel* af Menigheden *ubekiendt*; da er det klart, at enten har Vedkommende aldeles tabt "*det evige Liv*" som *Troens* og *Menighedens Hoved-Øiemed*, aldeles af Syne, eller de viser os dog en *Vei* til det *evige Liv*, som *umuelig* kan føre dertil for nogen, end sige da for *hele Menigheden*.

Den velsignede *Lys-Tanke*, levende at udlede Herrens *Aand* og *Liv* hos os, den *Christne Tro*, den *Christne Menighed*, *Apostel-Skriften*, og alt *Christeligt* af det lille, almæg tige *Guds-Ord*, som Vorherre *Jesus Christus* selv, ved sine egne *Indstiftelser*, fra *Begyndelsen* personlig har talt og *aandelig* bliver ved at tale til alle sine *Discipler*, som troer og bliver døbte; denne velsignede *Lys-Tanke*, som er født i *Fængselet*, men frit opdraget i *Eensomhed*, er nu, saavidt jeg kan skønne, fuldvoxen i *Menigheden*, til at stride den gode *Strid*, fuldende *Løbet* og vinde *Prisen*. Denne *Strid* er imidlertid saalangt fra at være en *Penne-Feide*, som man ved en *Penne-Feide* kan føre det *Aandens Sværd*, som er *Guds Ord*, eller kan vinde et *Haarsbred* paa *Troens* *Enemærker*, eller kan gjøre et *Hanefjed* til det *evige Liv*, saa jeg maatte *bogstavelig* gaee i *Barndom*, hvis jeg *195*paa mine gamle *Dage* tænkte, med min *Pen* enten at kunne gjøre *Ordet* og *Troen* levende hos en eneste *Sjæl*, eller forsvare det *evige Livs Sag*, som det netop er min urokkelige *Grundsætning*, hverken kan fremmes, forsvares eller vindes, uden af og ved det *evige Livs-Ord* til os af Vorherres *Jesu Christi* egen *Mund* og i den *Helligaands Kraft*, som dermed følger.

Naar jeg derfor endnu engang stræber, det sandeste og bedste jeg kan, at beskrive den velsignede *Lys-Tanke*, som vidunderlig fandt et *Moderskiød* i det troende *Hjerte*, og dens *Forhold* ei blot til den for *Øieblikket* herskende *Tankegang*, men til *Kampen* og *Seieren* i den *Christne Fortid* og *Fremtid*, og til det *evige Livs* *Haab*, da er det kun, fordi Ingen hos os kan være nærmere dertil end den *gamle* *Præst* og *Skriver*, som ligefra *Fødselen* har baaret *Lystanken* i sin *Favn* og, ligefra den blev gangfør, har fulgt den ligesom ved *Haanden*, men maa nu snart give den ganske *Gud* og *Menigheden* i *Vold*, naar Herren kalder *ham* til *Sovekamret*, mens *Tankens Løb* er paa *Livets Vei* i *Guds Aasyns Lys* til de *evige Høie!* At en saadan *Beskrivelse*, skiøndt den ligesaalidt som nogen anden *Skrift* med *Pen* og *Blæk* "kan gjøre *Tegn* og *underlige Gierninger*", dog baade, hvor *Aanden* hersker og *Ordet* lever, kan tjene til at bevare *Mindet* om det forbigangne, som ei maa glemmes, til at *advare* *Guds-Folket* og dets *præstelige Ledere* mod *fristende Afveie*, til at *trøste* under *Trængsel* og *Gienvordighed*, og til at *understøtte* *Haabet* om bedre *Dage* med *seierrig Kamp* og *liflig Hvile*, *196*det kan jeg føle paa mig, og det maa man jo slutte af *Bogstav-Skriftens* *Fortid* baade i den gamle og i den ny *Pagts-Dage*, da saavel den *historiske* som den *prophetiske* *Skrift*, hvor meget den end blev misbrugt og mistydet, dog maatte findes *uundværlig* og *umistelig*. Naar man derfor herefter kun aldrig mere glemmer, at *Beskrivelsen* altid kun er en *Bisag*, hvor *Livet*, som i alt *Christeligt*, er *Hjertesagen*, og *Ordet* med levende *Røst*, som *Livets Lys*, er *Hovedsagen*, da er jeg vis paa, at den *Christne Menighed*, som det *aandelige* *Guds-Folk*, skal endnu have langt mere *Gavn* og *Glæde* af sin *fortløbende* *historiske* og *prophetiske* *Skrift* end det *verdslige* *Guds-Folk* i *Jødeland* havde af sin!

Modstanderne maatte nemlig tænke, sige og skrive hvad de vil, saa er der hos os, ved den velsignede *Lys-Tanke*, som de kalder en luftig *Indbildning* eller en tosset *Legende*, om det lille *Ord* af Herrens egen

Mund, i den sidste Menneske-Alder skedt et *kirkehistorisk Omsving*, der vel ingenlunde har sat den *Christne Menighed* i et nyt Forhold enten til sin *hellige Skrift* og sine *Skriftkloge*, eller til sit forbigangne *Levnetsløb*, eller til *Menneske-Livet* fra Begyndelsen og hele Menneske-Slægtens Løbebane og Bestemmelse, men som dog synes at have gjort det, fordi det har veiledt de adspredte Guds Børn, til i den hellige almindelige Kirke-Forsamling at indtage *Menighedens* oprindelige men hardtad reent forglemte Stilling til *Herren* og *Aanden*, som dens eneste *aandelige Øvrighed*, og til alt *Djævelskabet* som dens *uforsønlig Fiende*, og til *Menneske-Livet*, som det store *Tvistens Æble* mellem *Frelseren* og *Fristeren*.

Hvorledes dette kirkehistoriske Omsving er skeet hos os i en snever Vending, det skal jeg da først minde *Menighedens Læsere* og især dens *Boglærde* om, og dernæst stræbe at vise dem, hvorledes vi, for at være *Ordets Tjenere*, *Aandens Redskaber* og *Herrens Medarbejdere*, maae levende opfatte vort Forhold saavel til *Menigheden* og til *Skriften*, som til *vore egne Modstandere*.

I enhver *Tvangs-Kirke*, den kalde sig nu *Kirke-Stat* eller *Stats-Kirke*, Catholsk, Luthersk, Evangelisk, Reformert, eller hvad den vil, er den *Christne Menighed*, om den ogsaa findes der, *opløst* i lutter *Enkeltheder*, som, hver for sig eller i smaa hjertelige Vennelag, maa stræbe med den *Helligaands Bistand* at bevare *Troen*, at nære *Haabet* og at vinde *Kiærlig heden*, og denne næsten *aandløse* men, fordi *Livet* udgaaer fra *Hjertet*, dog ikke *livløse* Stilling lærde jeg i min Barndom at kiende fra saa smuk en Side, at kunde denne Stilling varet og kunde jeg holdt mig i den, da var jeg neppe kommet til at ønske eller kiende nogen anden, men ingen af Delene var Tilfældet. I min Ungdom, ved det *Nittende Aarhundredes Begyndelse*, fandt jeg hele Verden i fuldt Oprør mod Vorherre *Jesus Christus* og hans Saligheds-Midler, med et rasende Had til *Bibelen*, der hos os, ligesom *Jesuiterne* hos de Romersk-Catholske, ansaaes for Kilden til al muelig *Overtro*, Hykleri og Grusomhed. Under dette Oprør havde næsten hele *Præsteskabet* i vor saakaldte *Lutherske Stats-198Kirke* revet sig løs fra den *verdslige Kirkelov*, saa de ikke blot prædikede og lærde Smaa og Store, under Navn af *Christendom* eller paa Strid derimod *hvadsomhelst* de lystede, men behandlede ogsaa den *Christne Menigheds Daabs-Pagt* og alle *Indstiftelses-Ordene* ved *Daaben* og *Nadveren* med al muelig Vilkaarlighed, og dog var alle *Stats-Kirkens* Medlemmer ikke blot *indspærrede* i den som et *aandeligt Fangetaarn*, de ei maatte forlade, men de var næsten alle *lænkebundne*, hver til sin *Sognepræst*, baade i Henseende til *Daab*, *Nadver* og *Confirmation*; fremdeles indførdes der en *ny Psalmebog*, hvoraf alle de gamle *Kirke-Sange*, der aandelig og hjertelig udtrykte den *Christne Menigheds* christelige *Tro*, *Haab* og *Kiærlighed*, med Flid var udelukte; og endelig kunde man hver Dag vente en *ny Alterbog*, der ingenlunde som den gamle bandt *Præsterne* til den *Christne Daabspagt* og til alle *Indstiftelses-Ordene* ved *Daaben* og *Nadveren*, men snarere *afskaffede* dem i *Stats-Kirken*.

Under disse Omstændigheder havde aabenbar den eneste ægte, oprindelige og hjertelig nedarvede *Christendom* ikke blot tabt hele sin *Frihed*, men var gjort husvild og *fredløs* i *Stats-Kirken* og havde kun den sorte Død for Øine, uagtet der endnu stod paa *Papiret*, at den skulde være *herskende* i hele Riget; og naar enkelte saakaldte *Lægmænd*, som især *Hans Hauge* i Norge, vovede at løfte deres Stemme mod den, ikke mindst hos Geistligheden herskende Uchristelighed, Ugudelighed og aabenbare Ringeagt for Salighedens Sag, da spurgdes der ikke engang 1990m, *hvorvidt* de selvgjorte *Prædikanter* havde "*Bibelen*" og *Stats-Kirkens "Symboliske Bøger"* for eller imod sig, men de blev uden videre dømt og straffede, og, naar de fremturede med deres *Frisprog*, sat i *Tugthuset*.

Det var imidlertid slet *ikke* denne *Troens* og *Menighedens* fortvivlede Stilling hos os, der *først* bragde mig i Harnisk mod den saakaldte "*oplyste Verdens*" *antichristelige* Tankegang og Tænkemaade, thi det var, som klarlig sees af min Afhandling "*Om Religion og Liturgi*" *I *Fallesens* Theologiske Maanedsskrift 1807., ene den *Aandløshed* og *Hjerteløshed*, som man i det *Attende Aarhundrede* havde forgudet under Navn af *Oplysning*, og det samme var endnu Tilfældet med min bekiendte Dimis-Præken "*Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Huus?*" der endogsaa kun var en temmelig mat Gjentagelse af hvad jeg før havde skrevet imod den herskende *aandløse* og *herteløse* Prækemaade.

Enten maa det da have været "*Titelen*", der nu (1810) pludselig oprørde *Hovedstadens Geistlighed*, eller denne Geistlighed, kun *to Aar* efterat Biskop *Balle* havde nedlagt sit Embede og mens han endnu levede, maa have anseet den saakaldte "*Kirke-Tro*" for død og begravet, saa at, da den gjorde Mine til at gaae igien hos mig, maatte den strax med Fynd og Klem nedmanes.

Vel slap jeg for denne Gang med en *Irettesættelse*, fordi, som det deri hed, *Udgivelsen* af min Dimis-Præken "*syndes at røbe den Hensigt 200at gjøre Opsigt,*" og vel fik jeg, sagtens dog kun ved gamle *Balles* Forbøn, Lov til at blive *Personel-Capellan* paa Landet hos min gamle Fader, som alt var *Jubel-Lærer*, men *Hovedstadens Præsteskab* tabte mig dog aldrig af Syne, som den eneste farlige Tilhænger af den banlyste *Kirketro*, og min Pen tillod heller ikke at skrive mig i *Glemmebogen*.

Under Forfølgelsen var jeg nemlig faldet i en dyb Bekymring for min egen *Sjæls Frelse* og det *evige Liv*, og da jeg, ved at vende om til *Barne-Troen*, som den findes beskrevet i *Luthers lille Catechismus*, føde mig beroliget, maatte jeg nødvendig føle inderlig *Medlidenhed* med *Børnene* og med hele det *uoplyste Folk*, som de ypperste Præster og Skriftkloge ikke blot forholdt *Christi Evangelium* og *Sacramenternes* rette Brug, men stræbde med falsk Skrift-Fortolkning, med Spot og med verdslig Magt at udelukke derfra, netop, som skrevet

staaer: vee eder, I Lovkyndige, I har taget *Kundskabs-Nøgelen*, og selv gaaer I ikke ind, men forhindrer dem, som vilde gaae ind.

Dette var nu Omkvædet paa al min Skrift, fra "*Nytaarsnat*" til mit "*Korte Begreb af Verdens-Krøniken i Sammenhæng*," (1812), hvorved baade Geistligheden og hele det lærde Væsen hos os var nær ved at flyve i Flint, og som et *Strids-Skrift* fra det *luthersk-christelige* Stade var det vistnok ogsaa baade saa hvast, saa fyndigt og saa nærgaaende, at det paa en Tid, da "*Sort paa Hvidt*" spillede en latterlig Hoved-Rolle, maatte gjælde for et Dommedags-Slag. Udentvivl var det nærmest *Stats-Bankerotten* (1813), der reddede mig fra 201en Injurie-Proces, der i alt Fald vilde slaaet mig Penne-Spydet af Haanden, og da jeg, efter min Faders Død (1813) ikke vilde nøies med som omflakkende Personel-Capellan at holde Catechismus-Prædikener og forrette Sacramenterne efter Alterbogen omkring i Krogene, men vilde virke frit i samme Aand, baade som *Prædikant* og *Skribent*, midt i *Hovedstaden*, da vidste man ikke blot at forhindre min Ansættelse som Præst eller Professor, men at lukke alle Hovedstadens Prædikestole for mig.

At jeg nu ikke gjorde Pinen kort og, ligesom siden *Gammel-Lutheranerne i Preusen*, brød ud af det statskirkelige Fangetaarn, samlede alle de *Trofaste* om *Catechismus* og *Alterbog*, og døde ondt og godt med dem, eller i det mindste holdt "*gudelige Forsamlinger*" i samme Retning, det kan baade Venner og Fiender godt tilskrive *Mangel* paa brændende Nidkærlighed for Herrens Huus og Overflod af Pære-Danskhed, men, som min "*Verdens-Krønike*" viser, forhindredes jeg dog ogsaa deri af mit *kirkehistoriske* Syn for den *aandelige* Fare, der var ved at bryde ud af Stats-Kirken og bygge Kirker enten paa samme Grund eller paa fri Haand, og Tiden har viist, at jeg ikke forgæves ventede paa at finde en *bedre Udvei*.

Da jeg endelig (1821) havde fundet mig i at forlade *Hovedstaden*, Regjeringens og Universitetets Sæde og Læseverdenens Middelpunkt, hvorfra alt hvad der skulde virkes ved *Pennen* og rettes enten ved Præsteskabet eller ved *Lovbud*, vist nok maatte udgaae, og havde modtaget en *usøgt* Præste-Stilling i en lille Kjøbstæd, da opnaaede jeg snart (1822) 202trods al geistlig Modvirkning, ved Kongens synderlige Gunst, den saa længe og saa ivrig attraaede *Præste-Stilling* i *Hovedstaden*, men jeg opdagede snart, at derved var for de adspredte *Troende* i Landet, og for *Kirkens Fremtid* lidet eller intet vundet, da den herskende *Geistlighed* og Landets eneste *Universitet*, trods smaa Forandringer, vedblev at være *Lutherdommen* ugunstige, og en ny for *Lutherske Christne utaaelig Alterbog* ved Siden ad den aandeløse *Psalmebog*, var Sværdet i et Haar, der bestandig hængde os over Hovedet.

Da nu, for mine *Lutherske Øine*, *Strids-Skrift* og *Prædiken* efter *Skriften* var *Troens* eneste Vaaben, men som da ogsaa nu, saavel som for tre hundrede Aar siden, med den *Helligaands* følgelige Bistand maatte være mægtige til at bryde *Jern-Stænger* og sprænge *Kobber-Mure*, skiøndt *Mueligheden* var skjult for vore Øine, saa greb jeg med begge Hænder den Leilighed, der (1824) aabnede sig til at udgive et "*Theologisk Maanedsskrift*" i stræng *Luthersk* Retning, med en grundmuret *Dogmatiker* og en lovfast *Ebræer* af den gamle Skole—*Dr. Rudelbach* og *Mag. Lindberg*, af hvilke den Sidste blev mig en tro Stalbroder..

Paa en Tid, da hele den *Danske Literatur*, og ei mindst paa den kirkelige Side, laae i dyb Dvale, maatte et saa dristigt Foretagende med dygtige Kræfter, som lykkelig overvandt store Vanskeligheder, nødvendig vække en Slags Bestyrtelse i Modstandernes trygt sovende Leir, og Professor 203*Clausens* ungdommelige Seiers-Raab i hans tykke Bog om "*Catholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning*" vilde neppe trøstet den døende Rationalisme i gammel Stil, men netop under min ivrige Bekæmpelse af den paa *Papiret*, faldt jeg i dybe Tanker om, hvad det dog kunde nytte den vel endnu *levende*, men hardtad *døende* Christendom, om vi baade kunde vinde Seier i *Penne-Feiden* og nøde alle Præster til at følge *Alter-Bogen*, naar dog *vort Vidnesbyrd* om den *Bibelske Christendom* kun var som eet mod Tusinde, og naar vi ikke kunde indblæse nogen den *Aand*, som oplivede os, og var efter *Skriften*, Christendommens *Livs-Kraft*.

Nu (1825) opgik uformodentlig *Lyset* for mig over *Daabs-Pagten*, som hele *Christen-Menighedens* mageløs stærke og gyldige *Vidnesbyrd* om sin *Tro* og som *Jesu Christi eget Vidnesbyrd*, da Daaben og Nadveren umuelig kunde være *hans Indstiftelser*, med mindre *alle* Indstiftelses-Ordene var hans *Tiltale* til *Menigheden*, og jeg saae strax, at dermed var ogsaa *Aandens* og *Livets* Gange opdagede, da baade Herren havde sagt: de *Ord*, som jeg *tiltaler* eder med, de er *Aand*, og de er *Liv*, og det fulgte af sig selv, hvad alt *Luther* bemærkede, at hele *Daabens* og *Nadverens* Virkning maa udledes af *Kraften* i det *Guds-Ord*, hvormed de er indstiftede.

Hvad jeg nu helst med denne Oplysning skulde gjort for at hjælpe den *Christne Menighed* hos os til en *aandelig* sikkret, fri og frugtbar Stilling, det er et stort Spørgsmaal, som jeg selv i dette Øieblik ikke kan besvare, men hvad nu tit synes mig 204det *urimeligste* af alt, nemlig at skrive et "*Kirkens Gienmæle*" mod Prof. *Clausen*, det syndes mig *dengang* at være det *eneste rigtige*, saa enten maatte jeg gjøre det eller slet intet, hvad maaske vilde været det bedste, men var mig umueligt. Der er nemlig vel meget *urimeligt* i, paa een Gang at *protestere* mod *Stats-Kirkens* Ret til at afgjøre hvad der er *Christendom* og til at beherske *Menighedens Tro*, og dog at anklage en *Theologisk Professor* for Brud paa *Stats-Kirkens* Love, og jeg føde selv denne Modsigelse saa stærkt, at jeg, under *Injurie-Processen*, hvortil Professoren indskrænkede sit Forsvar, slet *intet* juridisk *Beviis* enten selv *vilde føre* eller *lade føre* for Professorens *statskirkelige* Brøde; men hvor der kun er en *eneste Plante-Skole* for *Sogne-Præster* i en *Tvangs-Kirke*, hvor dens Medlemmer er

bundne, hver til sin *Sogne-Præst*, og hvor den fremragende *Præste-Lærer* ikke blot bestrider *Stats-Kirkens Præste-Eed* og *Symboliske Bøger*, men hele den "*historiske Christendom*", der gives dog neppe noget andet *lovligt Forsvars-Middel* end at forlange vedkommende *Præste-Lærer* forhørt, og, naar han befindes skyldig, *afsat*.

Da nu den verdslige *Øvrighed* ved denne Leilighed paa *Stats-Kirkens Vegne* viste sig mere end *ligegyldig* baade for sine *Loves Overholdelse* og for sine *Kirke-Gængeres* umistelige *Samvittigheds-Frihed*, saa maatte jeg nødvendig nedlægge mit *Embede* i *Stats-Kirken* og udbede mig *Lov* til med alle *Ligesindede* at forlade den og i en *Frikirke* 205vedligeholde og forplante *den Christendom*, som vore *Kirke-Love* vel fredlyste, men *Øvrigheden* gjorde fredløs, og jeg gjorde begge *Dele*, men som det syndes, aldeles forgæves.

Da jeg nu derhos, som en *Følge* af *Injurie-Processen*, blev sat under *livsvarig Censur* (1827), saa maatte jeg, som det syndes, enten vandret ud til *Norge*, eller, med hvem der vilde følge mig, brudt ud af den *Modstanderne* aldeles overladte *Tvangs-Kirke*.

Jeg gjorde imidlertid ingen af *Delene*, men ventede i al *Stilhed*, taalmodig eller udmattet, paa bedre *Dage*, indtil selv *Lindberg* tabde *Taalmodigheden* og begyndte at holde "*gudelige Forsamlinger*" som jeg dog kun deltog i, for, om muligt, derved at faae den mig nægtede *Kirke* til *fri Guds-Tjeneste*. Det lykkedes, og dermed nøiedes vi i hele *syv Aar*, skiøndt jeg var indskrænket til *blot Prædiken*, og blev, mod *Aftale* med da værende *Sællands-Biskop*, *bundet* til den saakaldte *evangeliske Psalmebog*.

Da jeg imidlertid (1839) fælde baade paa egne og *Medchristnes Vegne*, at vi ikke længer kunde undvære *Sacramenternes* og *Confirmationens* *fri Brug*, og da jeg havde opdaget, at "*Sogne-Baadets Løsning*" kunde gjøre de *Christnes Stilling* i *Stats-Kirken* taalelig, saa søgte jeg, efter *Kong Frederik den Sjettes* egen *Tilskyndelse*, *Præste-Kaldet* ved *Vartou*, hvor jeg nogenlunde *frit* kunde tjene *Vorherre* og vore fælles *Venner*, som jeg nu ogsaa har gjort over i *tyve Aar*, under den 206Forudsætning, at jeg maatte lære ligesaa *frit* i *Stats-Kirken*, som før udenfor den.

Da nu tillige vor ny *Grundlov* hævder os med alle vore *Medborgere Religions-Frihed*, og *Sogne-Baadets Løsning* har gjort *Præste-Friheden* uskadelig, saa vil der, naar denne os nødvendige *Frihed* kan blive *lovfast*, for apostoliske *Christne* ei være mindste *Grund* til at forlade *Folke-Kirken*, men være al *Grund* til at blive i den, saalænge *Friheden* paa begge *Sider* bestaar.

Men hvad enten nu vor aldeles uundværlige *fri Stilling* kan findes i *Folke-Kirken* eller maa søges *udenfor* den, saa er det *aandelig* og *christelig* en *Stilling* paa *Klippen*, som i *Tidens Løb* er fundet og vil til *Verdens Ende* findes *urokkelig*, fordi, selv naar *Himmel* og *Jord* forgaaer med alle *Bøger*, skal dog *Herrens Munds-Ord* ligesaa lidt forgaae som han selv og hans troende *Menighed*, og ligesaa rolig, som han sidder ved *Gud-Faders Hørehaand*, skiøndt hans *Fiender* bliver ved at larme, at prale og at spotte, indtil deres *Munde* stoppes og de alle lægges under hans *Fodskammel*, ligesaa rolig kan hans *Menighed*, som bygger paa *hans Munds Ord* og har ham i *Aanden* ligesaa nær, som *Ordet* i sin *Mund* og i sit *Hjerte*, høre paa, at der skrives og skraales trindt omkring den, at dens *Tro* paa det *Ord*, som er fra *Begyndelsen*, og hvori der er et *Liv*, som er *Menighedens Lys*, dog, baade efter *Skriftens* og *Kirkehistoriens* og den *sunde Fornufts Vidnesbyrd*, er en aldeles grundløs og fordærvelig *Overtro*, og maa derfor en af *Dagene* forsvinde som *Røg* for *Vinden*. Uden at sætte *Pen* til *Papir* kan nemlig 207*Menigheden* ved en *fast* og levende *Troes-Bekiendelse* med *Kiær lighed* beskemme *Fienden*, og kan *trøstig* overlade til sine *Boglærde* og *Skriftkloge* at stille *Fiendens flauæ Æventyr* i sit rette *Lys*, ved at tage *Skriften* langt mere *ordret* og bruge den langt mere *levende*, end nogen af *Troens Modstandere* enten kan eller vil, ved at tænde *Lys* i *Kirkehistorien*, som *Fienden* kun har stræbt at *formørke*, og ved i alle *Menneske-Livets Retninger* at fremme *Erkiendelsen* af den *levende Sandhed*, som *Troens Modstandere* altid har stræbt at *dølge* eller *fordreie*.

Saaledes har vi da de lyseste *Udsigter* til, ved det *fornyede* *Menneske-Livs Fremvæxt* og *Fremskridt* i *Oplysning*, at vise, vi er *Fredens Børn*, som gerne vil holde *Fred* med alle *Mennesker*, da vi kun har alvorlig *Strid* med det *Djævelskab*, vi ved *Daaben* forsager, som uforligeligt med *Christus*, hans *Menighed* og al *evig Sandhed*, men skal disse lyse *Udsigter* holde *Stik*, og *Menigheden* komme til at vise, at den er *fredsommelig*, skiøndt den ikke kan oplade *Munden* med sin *Troes-Bekiendelse*, uden at *Fienden* er færdig til *Krig*, da maae *Menighedens Skriftkloge* og *Boglærde* langt bedre end hidindtil opfatte *Menighedens Stilling* til sin *hellige Skrift* og til sit forbigangne *Levnetssløb*, og især langt bedre opfatte deres eget *Forhold* baade til *Herren*, til *Aanden* og til *Menigheden*.

Dette vort *tredobbelte* *Forhold* er nu i sig selv saa indviklet, at det er intet *Under*, man selv i den *gamle Frikirke* tog *Feil* derad, og det er nødvendig i *Tidens Længde* gennem *Stats-Kirkerne* og *Kirke-Statens* blevet saa *forvirret*, at vi, selv 208med vor bedste *Villie* aldrig kunde hittet *Rede* deri, naar ikke *Herren* havde sendt os *Aanden*, som kan og vil ledsage os til "*al Sandhed*", og vil derfor lade os føle og gribe det *Rette*, længe før vi kan gjøre det klart enten for os selv eller *Andre*. Det var derfor altid kun i *Aandens Fraværelse*, kun, naar *Bisper*, *Præster* og *Skriftkloge* enten aldeles havde tabt *Troen* paa den *Helligaand*, eller, hvad der igunden løber ud paa det samme, betragtede sig alene som de "*Aandelige*" (*Geistlige*, *Spirituales*), i *udelukkende* *Besiddelse* af *Aanden*, kun da, at de ikke ligesaavel kaldte sig *Menighedens* som *Herrens Tjenere*, men

opkastede sig meer eller mindre aabenbar til *Troens* og *Menighedens* Herrer. Selv i vor troskyldige og forholdsviis uskyldige *Lutherske* Stats-Kirke stod vi aabenbar saaledes, enten vi saa derved aldeles *verdslig* beraabte os paa vort *Kaldsbrev*, eller halv *papistisk* og halv *protestantisk* beraabte os, som hellige Bogorme, paa vor *selvgjorte* *Indvielse* og vor *selvkloge* *Bibellæsning* under eet; thi Meningen blev jo dog, at man skulde *troe* paa vort *Ord* som *Guds Ord*, og at hvis man troede sin egen *Bibellæsning* eller en *Engel* fra Himmelen paa *Strid mod os*, da var man bandsat. Det nyttede slet ikke, om vi end nok saa *ærlig* og *aabenhjertig* tilstod, at vor *Prædiken* og *Undervisning* kun var *troværdig* og *christelig*, forsaavidt de stemmede overeens med den *Hellige Skrift* og *Luthers* *Cathechismus*, thi derved kunde vi vel baade hos *Store* og *Smaa* *svække* *Troen* paa os, men umuelig *størke* *Troen* paa *Vorherre*, og jeg husker godt, i hvilken *Vaande* 209jeg i mine første *Præste-Aar* fandt mig stædt, naar jeg vilde lægge mine *Confirmander* paa *Hjerte*, at de endelig, for deres *Sjæls* og *Saligheds* *Skyld*, maatte blive ved hvad jeg havde lært dem, uden at bryde sig om, hvad man enten paa *Aandens* eller *Skriftens* *Vegne* vilde indvende derimod, men at de dog *ingenlunde* maatte *bygge* deres *Tro* paa et syndigt, skrøbeligt og dødeligt *Menneske*, som *mig* og mine *Lige*. Da jeg ogsaa dengang virkelig troede paa den *Helligaand* og paa *Herrens* *aandelige* *Nærværelse* hos sin *Menighed*, især ved den *hellige Nadver*, saa viste jeg naturligviis baade *Gamle* og *Unge* til *Herren* og *Aanden* for at finde *Klippen*, men jeg følte godt, det *løb rundt*, saalænge jeg *ikke* kunde nævne et *Guds-Ord*, hvori *Troen* kunde hvile og hvorpaa den *Helligaand* kunde *kiendes*. Saasart jeg derimod havde fundet *dette Ord* i *Herrens* egen *Mund* ved *Daaben* og ved *Nadveren*, da lysnede det over hele *Stillingen*, og skiøndt vort *særegne* *Forhold* til *Herren* og *Aanden* end ikke den *Dag* idag er mig klart, saa klarede vort *Grund-Forhold* til *Troen* og *Menigheden* sig dog strax, som et *Tjener-Forhold*, da vi jo baade som *Vidner* om *Troens* *Sandhed*, maae forudsætte *Troens* *Indhold* som *bekjendt*, og som *Lærere* i *Menigheden* forudsætte *Menighedens* *virkelige* *Tilværelse*, og hvad "*Skriften*" angaaer, da maae vi vel som "*Skriftkloge*" sætte den *foran os*, men *ingenlunde* sætte den *foran* *Troen*, eller imellem *Troen* og *Menigheden*, thi den *Christne Tro* er jo *ingen Tro* paa en *Bog*, men *Tro* paa *Vorherre* *Jesus Christus*, og den *Christne* *Me210nighed* er jo intet *Læse-Selskab*, men et *Troes-Samfund*!

Er nemlig dette klart og uimodsigeligt, da har den *Christne Menighed* aabenbar intet *levende* *Forhold* til den *Hellige Skrift* uden *igjennem* sine *Skriftkloge*, som det *levende* *Skrift-Begreb*, og der kan da ingen *Paastand* om *aandelige* *Ting* være grundløsere end den, at den *Christne Tro* og *Menighed* skulde enten staae eller falde med *Skriften*, der, som *Erfaring* har lært, ligesaavel kan bringes i *Strid mod* *Troen* og *Menigheden*, som i *Overeensstemmelse dermed*. Da det imidlertid paa den anden *Side* er klart nok, at vi, som *Menighedens* *Skriftkloge*, sætter vor *Ære* og hele vort *christelige* *Liv* i *Pant* baade for *Til* *værelsen* af en *hellig Skrift* og for dens *Overeensstemmelse* med *Menighedens* *Tro*, saa staaer og falder vi dermed, og *fristet* derfor altid til at gøre vor *Sag* til hele *Menighedens*, og saaledes indvikle *Menigheden* i vore *Tvistigheder* og *Penne-Feider* om *Skriftens* *Oprindelse*, *Ægthed*, *Omfang*, *Indhold* og *rette* *Fortolkning*, hvorved vi dog altid, istedenfor at bestyrke *Menigheden* i sin *Tro*, frister den til *Tvivlraadighed* og sætter den i *bestandig* *Ængstelse* og *Uro*.

Dette vilde være *Tilfældet*, om end hele den *Christne Menighed* stod i samme *Forhold* til vor "*Hellige Skrift*", som det *Jødiske Folk* forud stod til sin "*Hellige Skrift*", som baade var *forfattet* paa deres eget *Modersmaal* og var *opbevaret* midt iblandt dem i *Forfatternes* egen *Haandskrift*, saa *Ingen* kunde gøre dem den *stridig*, 211der kunde ingen *ængstende* *Tvivl* opkastes om dens *Ægthed*, og den var, saavidt muelig, *tilgængelig* for *Alle*; men hvormeget mere maa det da ikke være *Tilfældet* med vor *Hellige Skrift*, der, hvad det *Gamle Testamente* angaaer, er i alle *Maader* et *Tvistens* *Æble* mellem os og *Jøderne*, som vi selv *bekjender*, det *oprindeligt* *tilhører*, og hvad det *Ny Testamente* angaaer, er det jo ogsaa skrevet paa et, næsten for hele *Menigheden* *fremmed* *Sprog*, saa det af *Menigheden* kun kan læses i en *Oversættelse*, for hvis *Nøiagtighed* de *Skriftkloge* er dens eneste *Borgen*.

Dette er saa *iøinefaldende*, at vor *Lutherske* *Stats-Kirke* og enhver *Stats-Kirke*, som kunde det, baade *bandt* sine *Præster* til en *vis* *Skrift-Fortolkning* og til *Oversættelsen* paa *Modersmaalet*, for at ikke *Tvisten* derom skulde vække *Tvivl* og *Uro*, men at dette *Huusraad* hverken var *christeligt* eller havde meer end *Skinnet* for sig, det saae vi i det *Attende* *Aarhundrede*, da det baade klarlig bevistes, at alle saadanne *Baand* er "*Mørkets* *Lænker*", som hverken *Sandhedens* *Aand* eller hans *levende* *Redskaber* vil bære, og klarlig viste sig, at den *Christne Menighed*, ved at bygge sin *Tro* og sit *Haab* paa en *ældgammel Bog*, hvis *Sprog* var døde og hvis hele *Beskaffenhed* var et *Tvistens* *Æble* mellem al *Verdens* *Boglærde*, hvorom *Striden* kunde vare til *Verdens* *Ende*, enten maatte styrte sig i *grændseløs* *Tvivlraadighed* eller nedsynke i en *uforsvarlig* *Overtro* paa enkelte *Skriftkloges* *fuldkomne* *Sanddrthed* og *Ufeilbarhed*, uden dog derved at kunne undgaae den "*sorte Død*" i *Aanden*.

212Nu blev det ovenikiøbet i det *Attende* *Aarhundrede* klarlig oplyst, at om ogsaa den *Christne* *Menigheds* *Skriftkloge* kunde bevise, at *Jødernes* *Hellige Skrift* lod sig venlig og vel forlige med den *Christne Tro*, saa var det dog lige latterligt at ville *udlede* *Troen* *deraf* eller *bygge* den *derpaa*, og at hvad det *Ny Testamente* eller *Apostel-Skriften* angik, da maatte den enten være aldeles *uefterrettelig*, eller ogsaa den er meget *ynge* end den *Christne Tro* og *Menighed*, som den *selv* heeltigjennem *forudsætter*, og kan da *umuelig* enten være *Kilden* til eller *Grundloven* for, men maa være de *Skriftkloge* overladt til *fri* *Granskning* og *Benyttelse*, saa i det *Nittende* *Aarhundrede* maa den *Christne* *Menigheds* *Skriftkloge* ligesaavel for deres egen *velforstaaede* *Friheds* og *aandelige* *Virksomheds* som for *Troens* og *Menighedens* *Skyld*, opgive alle

Forsøg paa at *forsvare* Troen og Menigheden med *Skriften* og saaledes maa vi *afbøde* alle *Angreb* med *Skriften* paa Troen og Menigheden.

Vi skal nemlig oplyse *Menigheden* om, at den, som et christeligt *Troes-Samfund*, kaldet og udvalgt til det *evige Liv*, baade, for at staae virkelig fast, ene maa bygge sin Tro paa *Klippen*, som er Guds *evige Sandheds-Ord* til os af Vorherres egen Mund, og at den ligeledes, for virkelig at faae det *evige Liv*, maa ene og alene søge det i det *evige Livs-Ord*, som intet Menneske uden Vorherre *Jesus Christus*, den levende Guds Søn, har i Eie, saa at dette *Troens* og det *evige Livs Ord* til os af Herrens egen Mund ved hans Daab og Nadver giver os hvad man har kaldt "*Kirkens*" 213det er: *Menighedens* sande og levende Begreb, hvorfra Intet kan tages og hvortil Intet maa lægges, saa at baade den *Hellige Skrift* og hele den *fremskridende* christelige Oplysning hører ikke til Me nigheds-Begrebet eller til Saligheds-Sagen i sig selv, men til hvad man kalder *Skole-Begrebet*, altsaa til Begrebet om en *aandelig Indretning*, hvorved den *levende Oplysning* baade benyttes og forplantes fra Slægt til Slægt, og skrider frem med Tiden fra Klarhed til Klarhed. Da nu enhver *Skole*, som aandeligt Oplysnings-Middel, kræver baade *Lærere* og *Lærlinger*, og da vor *Hellige Skrift* er vor nedarvede, umistelige *Skole-Bog*, saa forudsætter den christelige *Kirke-Skole* en uafbrudt Række af *christelige Skriftkloge*, som indestaaer Menigheden for Skriftens Overensstemmelse med det guddommelige, levende og uforanderlige *Troes-Ord*, som de naturligviis, med hele Menigheden, maae *forudsætte*, *bekiende* og *bygge paa*, men har for Resten *fri Raadighed* baade over den *Hellige Skrift* og alle christelige Oplysnings-Midler, da en fri Rørelse aabenbar er Vilkaaret for en *levende*, bestandig *fremskridende Oplysning*.

Dette, at Herrens eget *Munds-Ord* til os alle ved *Daaben* og *Nadveren* er for *alle Christne*, baade store og smaa, vise og vankundige, den eneste faste *Troes-Grund*, fordi den, som baade *Lys-Grund* og *Livs-Grund*, er baade *Klippe-Grund* og *Soel-Grund*, oplysende og oplivende, i *Herrens Aand*, som aldrig viger fra hans *Munds Ord*, medens vor *Hellige Skrift* er et *Oplysnings-Middel*, hvorom Herren *ikke taler til os*, 214og hvorpaa *Menighedens Troes-Bekiendelse* ved *Daaben* derfor heller *ikke lyder*, og som derfor maa være *Aanden* og hans *skriftkloge* Redskaber, som kun virker *levende i Frihed*, *frit overladt*, paa de Vilkaar, at de *Skriftkloge* vil bruge *Skriften christelig*, altsaa i Overensstemmelse med vor *Alle vitterlige Christne Tro*, og i en paa *begge Sider* *fri Vexel-Virkning* med Herrens *fribaarne* Menighed, som de *Skriftkloge* aldrig maa byde deres Oplysning som en *Troes-Artikel*; dette er allerede nu saa klart, at dersom den blotte *Kundskab* var mægtig nok til at styre og raade, om ikke hele Menigheden, saa dog dens *skriftkloge Medlemmer*, da havde det ingen Nød, at de herefter, som forhen, enten skulde opgive deres *Frihed i Skolen* og derved afbryde den christelige Oplysnings Liv og Fremskridt, eller, ved at paatage sig *Forsvaret* for *Troen* og *Menigheden*, paa en Omvei opkaste sig til deres *Herrer*, og forbitte *Menighedens Liv* med al den *Ængstelse* og *Tvivlraadighed*, der er uadskillelige fra det *aandelige Trælle-Liv*; men en lang og sørgelig Erfaring maa have gjort os kloge af Skade, saa vi, som for *Øieblikket* høre til de *Ældste*, maa baade med *Formaning* og *Exempel* arbeide paa, at om *Udskeielser* end ikke kan undgaaes, de dog i det hele blive uskadelige.

Derfor er det, at jeg bestandig mindre har taget *Deel i Penne-Feiden* om, *hvor* Troens og det *evige Livs Ord* er at finde: enten i *Herrens egen Mund*, eller, efter *Bogstav-Skriften*, i de *Skriftkloges Mund*, men har indskrænket mig til baade med *Mund* og *Pen* at oplyse den *troende Menighed* 215om alle *Mundes* og *Pennes*, saavel som alle *Hænders* og *Vaabens* *Magtesløshed* mod *Guds-Ordet* i Herrens egen Mund og Menneske-Hjertets Tro derpaa, saa Herrens Menighed kan og skal staae rolig under al *Fjendens Larm*, som *Huset* paa *Klippen* i *Storm* og *Vandskyl*, indtil man igjen stræber at kvæle *Troes-Bekiendelsen* paa *Børnenes Læber*, da Herrens Menighed skal ære ham ved sin *høirøstede Bekiendelse* ogsaa paa *Børnenes Vegne*, og overlade *Forsvaret* til ham, som med sin egen *Munds Ord* har paataget sig *Ansaret*: Herren selv, hvis *Munds Ord* til os vi alle troe og bekiende paa hans *Apostlers* og hele *Menigheds Vidnesbyrd*. Hertil har jeg med *Flid* indskrænket mig, især siden *Penne-Feiden* fik sin ny *Skikkelse*, thi saalænge den førdes mod dem, der, som *Prof. Clausen*, i aabenbar *Strid* med vor *Christne Tro* eller i klar *Selv-Modsigelse*, paastod, *baade* at *Skriften* var den *eneste Troes-Regel*, og at den, efter sin hele *Beskaffenhed* slet *ikke* duede til *Troes-Regel*, saalænge kunde man frit tage til *Gienmæle*, uden at faae mindste *Skin* af enten at *forsvare Troen* med den *Hellige Skrift*, eller at ville give *Troen* en *nødvendig Understøttelse* med sit *Forsvars-Skrift*; men siden man, med *Dr. Rudelbach*, bringer *Bibelen* og dens *Anseelse* i *Marken* ganske i *Kalvinistisk Stil*, som om *Bibelens Duelighed* til at være *Troes-Grund* og *Troes-Regel*, dens *Omfang*, *Ægthed*, *bogstavelige Indblæsning*, *aandelige Liv*, *Sikkerhed*, *Tydighed* og *Klarhed* for alle, var aldeles *uomtvistelige*, og var ligesaavel den *Lutherske* som den *Kalvinske* urokkelige *Grundsætning*, see, da 216skiftede *Strømmen*, saa der midt i vort *verdens-kirkelige* *Virvar* blev stor *Fare* for at løbe paa *Grund*.